

nem simbolnem pomenu, po drugi pa že spet pravzaprav demitizirano: kurent postane morilec. Rudolfova konstanta privzemanja različnih vlog se v nekem smislu pokaže celo v »Kožni megla« (naslov je v igri razložen z naslednjim: »Nekaj težkega me nosi okrog skozi meglo — zrasem v rogove, v kožuh, v pošast, ki ima kožo iz megla«): tudi tu osebe, izgube svojo prejšnjo identiteto, ko se preoblečejo v maske kurentov, spremene se v nekaj drugega, igrajo neko določeno vlogo (toda ta je zdaj zavezujoča, sicer sledi katastrofa, tragedija — in zgodi se, saj je kurent prelomil več pravil; v drugih igrah, ravno v »Pegamu in Lambergarju« na primer, so vsa prehanja iz vloge v vlogo nekaznovana, so princip sveta, so čista igra). V maskah gredo osebe lahko »čez sebe«, »iz sebe«, tedaj morda celo šele zadobijo svoje pravo bistvo, ki bi se sicer nikoli ne izkazalo.

Malina Schmidt

STONE PAVČEK, POGANSKE HVALNICE

Verjetno ni naključje, da se generacija Pesmi štirih (1953): Kajetan Kovič, Janez Menart, Tone Pavček in Ciril Zlobec drži »skupaj« in ustvarjalno nadaljuje svoj pesniški in kulturni prodor tudi po petindvajsetih letih samostojnega pesniškega ustvarjanja. Tako so lani izdali svoje zbirke: Kovič Labrador, Zlobec Kras, in Pavček Poganske hvalnice, Menartova nova zbirka pa je napovedana za leto, kar govori o še dovolj močni in živi ustvarjalnosti četverice in hkrati o funkciji poezije, ki zavzema v javnem delovanju njenih

(Tone Pavček — Poganske hvalnice, Mladinska knjiga, Ljubljana 1976, zbirka Nova slovenska knjiga, urednik Janez Mušič, likovno uredil in opremil Julijan Miklavčič, str. 102)

avtorjev vidno, da ne rečemo prevladujoče mesto. Slovenska literarna zgodovina in kritika bosta morali preučiti ta pojav tudi s stališča tesnega sodelovanja, tovarištva, prijateljstva, ki bi ga zlepa ne našli tudi zunajšlovenskih meril. Ali so te vezi spodbuda za delo in ustvarjanje, gonilna sila proti »pesniški pozabi«, je seveda vprašanje, na katerega bi morali odkrito odgovoriti avtorji sami, vendar se zdi, da je »boj«-generacijski in medgeneracijski pesniško ploden, razvija svoje individualne korenine tudi v začetek pesnikovih zrelih let in odpira upanje po novi ustvarjalnosti.

Poganske hvalnice Toneta Pavčka so kompozicijsko razdeljene na tri cikle: Travam, Koreninam in Krošnjam, kar morda ponazarja življenjsko rast in elementarnost narave, v kar se »ujema« tudi opisno-izpovedni, izrazito antropocentričen, čeprav ne prvooseben karakter večine tekstov. Avtor Poganskih hvalnic ne sooča ubesedenega lirskega subjekta s svojimi bivanjskimi problemi in stiskami preveč očitno (morda še najbolj v tekstih Materi, Očetu, Bokom, Telesu, Prihajajočemu, Domu, Zemlji, Želja, Beseda, Presihajoče vode, Prihajanje, Setev, Otroštvo), ker išče ravnovesje med splošnimi, občevaljavnimi življenjskimi principi in lastnim, enkratnim bivanjem v zabrisanju osebnoizpovednega tipa pesniškega sporočila. V zbirki je to ravnotežje očitno in v celoti v prid. Iz cikla Travam, kjer je »osebnih« tekstov najmanj in je ubesedovanje eksistencialij mnogotero in splošno, se v Koreninah in Krošnjah neposredna zavezanost svetu, iz katerega avtor tekstov izhaja, stopnjuje.

Tone Pavček ohranja v Poganskih hvalnicah antropomorfizme, kar je logična povezava s tipom njegove poezije nasploh. Podobna ugotovitev velja za pesniško formo, kot možnost hranjanja ravnovesja med »vsebinom« in »oblikom«. Avtor zbirke večinoma

ohranja kitičnost, celo sonetno zgradbo (4-4-4-2) — Svetloba v pokrajini, Teža v telesu, Žerjavica v rokah, Prošnja, Predpoldan, Poldan, Molk sitih), ki pa se v nekaj tekstih vidneje sprosti (Presihajoče vode, Skoraj himna, Zemlji, Prihajajočemu, Prihajanje, Iskanje).

V Poganskih hvalnicah hoče avtor uravnovesiti večno veljavne principe v odnosih: narava—čas, človek—večnost, trenutnost—zgodovinskost, spočevanje—rojstvo, samota—družba, prostor—vesolje, moški—ženska, ne da bi iskal rešitev, pravilnosti, dokončnih spoznanj, ker je tematika nad zmožnostjo dojemanja in ubeseditve zapisovalca tekstov. Avtor se ji zato približuje z zrelo preprostostjo, brez spreminjevalne zagnanosti, bolj usmerjen v trpno kronistično opazovanje in beleženje. Te ugotovitve veljajo za večino prvega cikla — Travam.

Drugi cikel, Koreninam, — aktualizirano ožja razmerja: človek—dom, otroci—družina, otroštvo—zrelost, poreklo—vas, delo—pokrajina, beseda—resnica, življenje—smrt . . . ter se v upesnjevanju »domačijskega« motiva približuje lastnim izvorom bivanja in navezanosti na konkretno pojavnost, najbolj razvidno v tretjem ciklu Krošnjam. V posameznih tekstih drugega cikla ni lirski subjekt samo pasiven kronist, marveč se poraja ob oženju in konkretizaciji snovi tudi bolj oseben odnos do sveta (Skoraj himna, Govor, Besede, Vračanje, Želja).

Tretji cikel, Krošnjam, je v zbirki najbolj himničen, v njem prihaja najbolj do veljave pesnikova prizadetost nad bivanjem, kar se kaže v stopnjevanju vloge lirskega subjekta in izpovednega tipa Pavčkove poezije ter celo v hvalnici narave, življenja, pojavnosti in možnosti njenega videnja nasploh. Od tu tudi »posvetilni« teksti: Zemlji, Domu, Spočetju, Še ne ljubeči, Plodu, Prihajajočemu, Ljubečemu, Telesu, Posteljam, Bokom, Rojevanju, Pustolovščini, Kamnu, Rožam, Očetu, Pesmi,

Prijatelju, Potepuhu, Življenju, kar pomeni, da se ves cikel izredno zavezuje intenzivnemu razmerju do najbolj opredeljujočih eksistencialij. Toda kot smo že rekli — lirski subjekt kljub himničnosti gramatikalno ne stopa izrazito v ospredje. Avtor ga prikriva z metaforiko in izrazito leksiko, zlasti samostalniki. V ciklu Krošnjam daje avtor neke vrste bivanjski in spoznavni resumée, diahrono podobo človekove poti — od spočetja do bivanja in smrti, kjer se življenje kaže kot »/ . . . / Samo to izgubljanje / Dni in krvi, / Samo to odhajanje, / Samo to tavanje / Iz noči v noči, / Iz snovi v snov. / Samo to in nič drugega, / Samo to hitenje / Od semen do plodov, / Samo to drsenje / Časa skoz prste, / Samo to poslavljanje, / Samo to padanje / V krste / . . . / Bežen trenutek, ujet / V večno obstajanje / Kot nehoteno proslavljanje / Živga. / Samo to in nič drugega.« (102)

Poganskih hvalnic ne zaposluje misel o ciljnosti in smiselnosti sveta in življenja, ker avtor že pristaja na bivanje, kakršno pač je, z zavestjo, da je ujet vanj. Zato se mu prepušča, da ga sprejme vase, kar se v razvoju zbirke kaže kot rast iz občosti v konkretno določenost, iz splošne pojavnosti v otiplivejšo, individualno. To pa je najbolj opazna evolucija v zbirki; stopnjevanje v čas in prostor, oženje v osebnostno perspektivo odnosa do sveta. Če se ti razmerji razhajata, se ne samo zaradi naraščajočega spoznanja in pesniškega pristajanja nanj, ampak tudi zaradi iskanja skladnosti med njima. To pa daje Pavčkovi zbirki Poganske hvalnice mik življenjske zrelosti.

TOMAŽ ŠALAMUN, TURBINE

Šalamunove Turbine,* že druga pesnikova zbirka v Znamenjih (po Ame-

* Tomaž Šalamun, Turbine, Založba Obzorja Maribor, 1975, zbirka Znamenja 50, opremil Marko Pogačnik, str. 86.